

The Emergence of Male and Female Personal Pronouns in the Thai Language: A Historical Linguistics Study

กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย:

การศึกษามานุษยวิทยาเชิงประวัติ

Suchada Jiaphong

สุชาดา เจียพงษ์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajaphat University, Thailand

Corresponding author

e-mail: suchada.g@psru.ac.th

Received 18-06-2025

Revised 23-10-2025

Accepted 28-10-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.5374.

How to Cite:

Jiaphong, S. (2025). The Emergence of Male and Female Personal Pronouns in the Thai Language: A Historical Linguistics Study. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(3), E5374 (1-21).

Keywords: Thai personal pronouns, male and female personal pronouns, historical linguistics

คำสำคัญ: คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย, คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง, ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ

Abstract

Background and Objectives: A personal pronoun is a word that serves a grammatical function; when it stands alone, it conveys meaning or features related to person. Regarding gender, personal pronouns originally did not have grammatical gender distinctions. However, over time, they have developed differentiation between masculine and feminine forms. This research aims to study the forms of masculine and feminine personal pronouns in the Thai language from the Sukhothai period to the present, as well as to examine the processes involved in the formation of gender-specific personal pronouns in Thai.

Methods: This study adopts a historical linguistic approach. The data were collected from secondary sources, focusing on the personal pronouns found in the documents from five historical periods: 1) the Sukhothai period, 2) the Ayutthaya and Thonburi periods, 3) the early Rattanakosin period (from the reigns of King Rama I to King Rama III), 4) the mid Rattanakosin period (from the reigns of King Rama IV to King Rama VII), and 5) the late Rattanakosin period (from the reign of King Rama VIII to the present).

Results: The research found that the Thai language has both masculine and feminine forms of personal pronouns. These include the four male first-person pronouns "phom" "kra-phom" "klao-phom" and "klao-kra-phom", and the three female first-person pronouns "di-chan", "dian", and "e-chan". The male personal pronoun "phom" first appeared during the reign of King Rama IV, arising through grammaticalization—a transformation from the noun "phom" (meaning "hair") into a first-person male pronoun. To increase politeness in addressing interlocutors of higher social status, the prefix "kra" was added, by insertion of segments yielding "kra-". Similarly, the forms "klao-phom" and "klao-kra-phom" are compound words formed by combining "klao" (royal head) with "phom" and "kra-phom", respectively. These highly respectful forms are exclusively used when speaking to individuals of significantly higher social rank. The female personal pronoun "di-chan", appeared in use during the Rattanakosin period from the reign of King Rama I to King Rama VII, functioned as a gender-neutral first-person pronoun. However, through semantic change, it came to be used primarily as a female personal pronoun from the reign of King Rama VIII onwards. The word "dian", which also appeared during the reign of King Rama IV, denotes a female first-person pronoun. It is a result of phonetic decay from "di-chan", wherein vowel merging transformed "i" + "a" into the diphthong "ia". The form "e-chan" was derived through compounding, by combining the feminine prefix "e" with "chan", thus creating a female-specific first-person pronoun. Three primary linguistic processes underlying the emergence of gender-specific personal pronouns in Thai were identified: 1) semantic shift, as in the case of "di-chan", which transitioned from a gender-neutral to a female-specific usage in the reign of King Rama IV; 2) grammaticalization, wherein the noun "phom" was reanalyzed as a male first-person pronoun and modified with the prefix "kra" for increased politeness, resulting in "kra-phom"; and 3) compounding, whereby the previously gender-neutral pronoun "chan" was combined with the feminine prefix "e" to form the female pronoun "e-chan" and the compounding of a noun "klao" with a grammaticalized element to form a pronoun "phom", as in "klao" evolving into "klao-phom" and "klao-kra-phom" to be male pronouns.

Application of this study: The findings of this research can serve as guidelines for writing Thai grammar textbooks, particularly in the classification of word types in the Thai language. Furthermore, the results can be used to explore linguistic development and trends of language change within the context of Thai society.

Conclusions: This research adopts a historical linguistic approach, collecting the data from the documents across different historical periods. The findings reveal that Thai possesses four masculine and three feminine personal pronouns, which emerged through three primary linguistic processes: semantic change, grammaticalization, and compounding. The study identified two major factors contributing to the emergence of gender-differentiated personal pronouns in Thai: 1) grammatical influence from western languages, which exhibit grammatical gender, and 2) sociocultural concepts, emphasizing gender distinction between men and women. The results of this research can be applied to the development of Thai grammar textbooks and to further studies on the evolution and linguistic change of the Thai language.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: คำบุรุษสรรพนามเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เมื่อปรากฏเพียงลำพังจะมีความหมายหรือลักษณะ (feature) เกี่ยวกับบุรุษ (person) ส่วนเพศของคำบุรุษสรรพนาม (gender) พบว่าแต่เดิมคำบุรุษสรรพนามไม่มีเพศทางไวยากรณ์ แต่ได้พัฒนาการจำแนกเพศเป็นชายและหญิงเมื่อระยะเวลาผ่านไป การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน และศึกษากระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย

วิธีการศึกษา: การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ เก็บข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ โดยเก็บคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏจากเอกสาร 5 สมัย คือ 1) สมัยสุโขทัย 2) สมัยอยุธยาและธนบุรี 3) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-3 4) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 และ 5) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 8 ถึงรัชกาลปัจจุบัน

ผลการศึกษา: ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยมีรูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง แบ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย 4 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” และสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศหญิง 3 คำ ได้แก่ “ดิฉัน” “เดียน” “อีนัน” ทั้งนี้คำบุรุษสรรพนามเพศชาย “ผม” ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 เกิดจากการกลายคำไวยากรณ์ (grammaticalization) จากคำนาม “ผม” กลายเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย และเปลี่ยนแปลง โดยการเพิ่มเสียง (insertion of segments) “กระ” เป็น “กระผม” เพื่อแสดงความสุภาพมากขึ้นสำหรับพูดกับผู้ที่มิสถานะทางสังคมสูงกว่า ส่วนคำว่า “เกล้าผม” และ “เกล้ากระผม” เกิดจากกระบวนการสร้างคำโดยวิธีการประสมคำ (compound words) “เกล้า” + “ผม” เป็น “เกล้าผม” “เกล้า” + “กระผม” เป็น “เกล้ากระผม” ใช้กับผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่าเท่านั้นเพื่อแสดงความสุภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง “ดิฉัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-7 เป็นคำสรรพนามไม่ระบุเพศใช้ได้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย และเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้ (semantic change) เป็นบุรุษสรรพนามเพศหญิง ในสมัยรัชกาลที่ 8 ถึงปัจจุบัน คำว่า “เดียน” ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4 หมายถึงบุรุษสรรพนามที่ 1 เพศหญิง เป็นการกร่อนเสียง (phonetic decay) จากคำว่า “ดิฉัน” “สระอิ”+ “สระอะ” เป็น “เอีย” และคำว่า “อีนัน” เกิดจากการสร้างคำใหม่ โดยวิธีการประสมคำ (compound words) โดยใช้คำนำหน้านาม “อี” ประสมกับ “ฉัน” รวมเป็น “อีนัน” เพื่อเป็นคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง ส่วนกระบวนการเกิด คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง พบ 3 วิธี ได้แก่ 1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้ ได้แก่ คำว่า “ดิฉัน” จากเดิมใช้ในความหมายแทนสรรพนามบุรุษที่ 1 ไม่ระบุเพศ ใช้ได้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ในสมัยรัชกาลที่ 4 เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้แทนเพศหญิง 2) กระบวนการกลายคำไวยากรณ์จากคำนามเป็นคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชาย ผู้ใช้ภาษาในสังคมสร้างคำบุรุษสรรพนามเพศชายขึ้นมาใช้โดยนำคำนาม “ผม” มาทำให้เป็นคำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย และเพิ่มความสุภาพโดยการเพิ่มเสียง “กระ” เป็น “กระผม” และ 3) กระบวนการประสมคำจากเดิมที่ใช้ คำว่า “ฉัน” ไม่ระบุเพศ สร้างคำด้วยการประสมคำนำหน้านามแสดงเพศหญิง “อี” ประสมกับ “ฉัน” รวมเป็น “อีนัน” เพื่อเป็นสรรพนามเพศหญิง และประสมระหว่างคำนาม “เกล้า” กับคำกลายไวยากรณ์เป็นสรรพนาม “ผม” เป็น “เกล้าผม” และ “เกล้ากระผม” เพื่อเป็นสรรพนามเพศชาย

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยฉบับนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการจัดทำตำราไวยากรณ์ภาษาไทย โดยเฉพาะด้านการจัดประเภทชนิดของคำในภาษาไทย อีกทั้งยังสามารถใช้ศึกษาพัฒนาการและแนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงของภาษาในบริบทสังคมไทย

บทสรุป: การวิจัยเรื่องกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย: การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ เป็นการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารในแต่ละยุคสมัย ผลการศึกษพบว่าภาษาไทยมีคำบุรุษสรรพนามเพศชาย 4 คำ และเพศหญิง 3 คำ ซึ่งเกิดจากกระบวนการทางภาษาหลัก 3 วิธี ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้ การกลายคำไวยากรณ์ และการประสมคำ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดคำบุรุษสรรพนามแยกเพศในภาษาไทย มีสาเหตุมาจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยจากลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาชาติตะวันตกเป็นภาษามีเพศทางไวยากรณ์ และ 2) ปัจจัยจากแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการแยกเพศชายและเพศหญิง โดยงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำตำราไวยากรณ์ไทยและศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยต่อไป

บทนำ (Introduction)

นักภาษาไทยแนวไวยากรณ์ดั้งเดิม (traditional grammar) พระยาอุปกิตศิลปสาร (Sillapasarn, 2003 : 70) ได้จัดชนิดของคำในภาษาไทยโดยใช้เกณฑ์ความหมาย แบ่งคำออกเป็น 7 ชนิด ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำสันธาน คำบุพบท และคำอุทานโดยคำบุรุษสรรพนามเป็นคำประเภทย่อยของคำสรรพนาม ทำหน้าที่แทนนามชื่อบุคคลในการสื่อสาร คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีหน้าที่ทางไวยากรณ์บ่งชี้บุรุษ แบ่งเป็น 3 บุรุษ ได้แก่ บุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 ส่วนนักไวยากรณ์โครงสร้าง (structural grammar) วิจิตรพันธ์ ภาณุพงศ์ (Panuphong, 1995 : 65) ได้จัดชนิดของคำโดยใช้เกณฑ์ตำแหน่ง แบ่งคำออกเป็น 26 หมวด ทั้งนี้จัดคำสรรพนามไว้ในหมวดคำย่อยของคำนาม ซึ่งอธิบายคำนามและคำบุรุษสรรพนามแตกต่างกัน โดยคำบุรุษสรรพนามไม่สามารถขยายได้ด้วยคำคุณศัพท์ตามกรอบประโยคทดสอบ กล่าวคือคำนามสามารถนำ

คุณศัพท์มาขยายได้เช่น “เด็กอ้วนกินจุ” จากประโยค “เด็ก” เป็นคำนามขยายด้วยคำคุณศัพท์ “อ้วน” ส่วนคำสรรพนามจะไม่สามารถนำคำคุณศัพท์มาขยายได้ เช่น “เขาอ้วนกินจุ” จากประโยค “อ้วน” ไม่ได้ทำหน้าที่ขยาย “เขา” แต่ “อ้วน” ทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยคทำหน้าที่เป็นคำกริยา

นอกจากนี้ยังมีนักไวยากรณ์พึ่งพาศัพท์การก (lexicase dependency grammar) คือ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Prasitratthasin, 2010 : 43-49) ได้แบ่งชนิดของคำโดยใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์พิจารณาการปรากฏร่วมและการกระจาย แบ่งคำออกเป็น 8 ชนิด ได้แก่ คำกริยา คำนาม คำคุณศัพท์ คำบุพบท คำวิเศษณ์ คำสันธาน คำปริมาณ และคำอนุภาค ซึ่งได้จัดคำบุรุษสรรพนามเป็นประเภทย่อยของคำนาม (noun) เช่นเดียวกับนักไวยากรณ์โครงสร้าง เหตุที่รวมไว้เป็นชนิดเดียวกันเพราะมีลักษณะเหมือนคำนามคือ ไม่ปรากฏร่วมกับคำว่า “ไม่” และปรากฏกับคำคุณศัพท์ “นี้” “นั่น” “ทั้งหลาย” เช่น “ตัวนี้” “ทานทั้งหลาย” ตลอดจนปรากฏร่วมกับคำกริยาและบุพบทเหมือนคำนามทั่วไป เช่น “ฉันชอบตัวนี้” “หลังนี้สวยกว่าหลังนั้น” “เขามอบดอกไม้แก่เธอ”

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย 4 ถิ่นของ สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2010 : 36) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การแยกความแตกต่างของคำนามและคำบุรุษสรรพนามนอกจากจะพิจารณาด้วยเกณฑ์ไวยากรณ์โครงสร้างตามแนวคิดของ วิจิตรนธ์ ภาณุพงศ์ (Panuphong, 1995) และเกณฑ์ไวยากรณ์พึ่งพาศัพท์การกตามแนวคิดของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (Prasitratthasin, 2010) แล้วยังสามารถพิจารณาความแตกต่างระหว่างคำนามและคำบุรุษสรรพนาม โดยใช้เกณฑ์ทางความหมายทางการใช้ หรือเรียกว่าเกณฑ์หน้าที่ทางการสื่อสาร ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีไวยากรณ์ไทยเชิงสื่อสาร การวิเคราะห์แนวภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมเชิงแบบลักษณ์ตามแนวคิดของ อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (Singnoi Wongwattana, 2022 : 27-28) โดยกล่าวถึงคำบุรุษสรรพนามเมื่อปรากฏเพียงลำพังจะมีความหมายหรืออรรถลักษณะ (feature) เกี่ยวกับบุรุษ กล่าวคือบ่งชี้บุรุษได้ ส่วนคำนามไม่บ่งชี้บุรุษ เช่น “ดิฉัน” เป็นคำบุรุษสรรพนามที่บ่งชี้บุรุษที่ 1 นอกจากนี้ยังมีคำนามที่กลายคำไวยากรณ์เป็นคำบุรุษสรรพนามสามารถบ่งชี้อรรถลักษณะ ได้แก่ “ผม” “ข้า” เป็นคำสรรพนามบอกบุรุษที่ 1 “หนู” เป็นคำสรรพนามบอกบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำบุรุษสรรพนามอาจจัดเป็นคำชนิดเดียวกันกับคำนามหรือแยกชนิดกัน แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการนำไปใช้ในระบวากยสัมพันธ์ คำบุรุษสรรพนามจะมีอรรถลักษณะทางไวยากรณ์และความหมายทางการสื่อสารที่แตกต่างกับคำนาม

เมื่อพิจารณาลักษณะคำบุรุษสรรพนามในภาษาตระกูลไทใช้คำบุรุษสรรพนามเป็นคำไวยากรณ์บอกบุรุษและบอกพจน์ ดังที่ ฟังกุย ลี (Li, 1977) และ สเตรเกอร์ (Strecker, 1984) กล่าวถึงคำบุรุษสรรพนามในภาษาตระกูลไทสรุปได้ว่าคำบุรุษสรรพนามดั้งเดิมในภาษาตระกูลไทมี 3 บุรุษ และมี 3 พจน์ ได้แก่ เอกพจน์ ทวิพจน์ และพหูพจน์ เช่นคำว่า “ฮา” “รา” “เฟื่อ” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ “เรา” “เฮา” “ตู” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์ “เขือ” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ทวิพจน์ “สู” “สูเจ้า” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์ เป็นต้น ส่วนเพศทางไวยากรณ์ (gender) ของคำบุรุษสรรพนาม ในภาษาไทยไม่มีเพศทางไวยากรณ์ รวมถึงภาษาตระกูลไทก็ไม่พบคำบุรุษสรรพนามแยกเพศชายเพศหญิง (male and female pronouns) อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏใช้คำบุรุษสรรพนามที่ใช้เฉพาะเพศหญิงและเฉพาะเพศชายอย่างน่าสนใจ

เมื่อสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาไว้อย่างกว้างขวางหลายมุมมอง ผู้วิจัยสรุปทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์คำบุรุษสรรพนามไว้เป็น 4 ทฤษฎี ได้แก่ ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (historical linguistics) ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (sociolinguistics) การกลายคำไวยากรณ์ (grammaticalization) และวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) จากการศึกษาคำบุรุษสรรพนามตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ เช่น งานวิจัยของ วราภรณ์ แสงสด (Sengsod, 1989) เรื่อง “บุรุษสรรพนามในภาษาไทย : การศึกษาเชิงประวัติ” มีชัย เอี่ยมจินดา (Iamjinda, 1991) เรื่อง “วิวัฒนาการของคำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน” และสิริพร หฤทัยวิญญู (Haruethaivinyoo, 2002) เรื่อง “การศึกษาระบบบุรุษสรรพนามภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ในแนวประวัติ” สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2013) เรื่อง “คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย” การศึกษาตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม ได้แก่ งานวิจัยของ โจเซฟ คูก (Cooke, 1968) เรื่อง “Pronominal Reference in Thai, Burmese and Vietnames” อังภา ผลการกุล (Palakornkul, 1972) เรื่อง “A Socio-Linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai” บาหยัน อิมสำราญ (Imsamran, 2006) เรื่อง “ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้บุรุษสรรพนามของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัย” สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2007) เรื่อง “คำบุรุษสรรพนามในลิลิตพระลอ: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคม” สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2011) เรื่อง “สังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนจากการใช้

คำบุรุษสรรพนาม : การศึกษาเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย 4 ถิ่น” สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2017) เรื่อง “อายุของผู้พูดกับการเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2 : การศึกษาเปรียบเทียบรูปคำและการใช้” การศึกษาตามแนวคิดการกลายคำไวยากรณ์ ได้แก่ กนกวรรณ วารีเขตต์ และวิภาส โพธิแพทย์ (Wareeket & Phothipath, 2013) เรื่อง “การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำนาม “ผม” ส่วนการศึกษาตามแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ สมชาย สำเนียงงาม (Samniengngam, 2001) เรื่อง “การเลือกใช้คำสรรพนามในภาษาไทยกับแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน” เป็นต้น

ผลงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยทางสังคมระหว่างคู่สนทนามีผลต่อการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย โดยเฉพาะเพศของผู้พูดและผู้ฟัง ดังที่สมชาย สำเนียงงาม (Samniengngam, 2001) กล่าวไว้ในผลการวิจัยเรื่อง “การเลือกใช้คำสรรพนามในภาษาไทยกับแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์ และเลวินสัน” ผลการศึกษาพบว่า คนไทยนิยมใช้แนวคิดเรื่องความสุภาพประเภทแสดงการแยกตัวออกห่าง ซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้าด้านลบ (negative face) ในการเลือกใช้คำสรรพนาม โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยเพศและอายุของผู้พูดและผู้ฟังเป็นตัวกำหนด ความแตกต่างทางเพศของผู้พูดส่งผลให้ผู้พูดเลือกใช้คำสรรพนามแทนตนเองแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้พูดเพศหญิงมักใช้คำสรรพนามแทนตนเองประเภทแสดงการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้า ด้านบวก (positive face) มากกว่า ในขณะที่ผู้พูดเพศชายจะเลือกใช้คำสรรพนามแทนตนเองประเภทการแยกตัวออกห่าง ซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้าด้านลบ มากกว่า สะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นหญิงและชายในสังคมไทยได้ชัดเจน นอกจากนี้ สมชาย สำเนียงงาม (Samniengngam, 2009) ได้ศึกษาเรื่อง “คำแทนตัวผู้พูดในบทพูดเดี่ยวของผู้พูดต่างเพศ” ผลการศึกษาพบว่าผู้พูดทุกเพศเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามและคำนามอื่นเป็นคำแทนตัวผู้พูดและยังปรากฏการใช้การละคำแทนตัวผู้พูดมากที่สุดเหมือนกันทั้ง 4 เพศอีกด้วยโดยคำบุรุษสรรพนามที่ใช้เหมือนกันทุกเพศคือ “เรา” ส่วนคำบุรุษสรรพนาม “ผม” ปรากฏใช้เฉพาะผู้พูดเพศชายเท่านั้น คำบุรุษสรรพนาม “ฉัน” และ “คำเรียกญาติ” ปรากฏใช้โดยผู้พูดเพศหญิงและเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิง ส่วนผู้พูดเพศหญิงที่มีจิตใจเป็นชายปรากฏใช้คำบุรุษสรรพนาม “กู” “เค้า” และใช้ชื่อเล่นแทนตัวผู้พูด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำแทนตัวของผู้พูดต่างเพศอีกประการหนึ่ง คือ ผู้พูดเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิงเลือกใช้คำแทนตัวผู้พูดส่วนใหญ่เหมือนผู้พูดเพศหญิง ในขณะที่ผู้พูดเพศหญิงที่มีจิตใจเป็นชายไม่เลือกใช้คำสรรพนาม “ผม” ที่ใช้แทนผู้พูดเพศชาย นอกจากนี้ บทความวิจัยของ สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2013) เรื่อง “คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย” แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยมีรูปคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิง จำนวน 5 คำ เริ่มปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 แบ่งเป็นคำสรรพนามเพศชาย 2 คำ ได้แก่ “ผม” และ “กระผม” ส่วนคำสรรพนามเพศหญิง 3 คำ ได้แก่ “เจียน” “อีฉัน” และ “ดิฉัน” ทั้งนี้ผลงานวิจัยของสมชาย สำเนียงงาม (Samniengngam, 2001, 2009) และสุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2013) ต่างชี้ให้เห็นเด่นชัดว่าปัจจัยด้านเพศ (sex) เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามต่างกันและการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามในมิติเพศของคู่สนทนาหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดเมื่อพูดกับเพศเดียวกันหรือต่างเพศและในมิติเพศของผู้พูด หรือคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงจะเลือกใช้โดยคำนึงถึงความสุภาพในเรื่องการแยกตัวออกห่างซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้าด้านลบและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้าด้านบวกซึ่งเป็นมารยาทในการสื่อสาร

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับคำบุรุษสรรพนามข้างต้น พบว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับบริบทในสังคมไทย (social contexts) โดยเฉพาะคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงปรากฏรูปคำที่ใช้แยกเพศอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเกิดคำถามในประเด็นคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นคำบุรุษสรรพนามบอกเพศได้อย่างไร ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลที่กว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้นจากที่ได้ศึกษาไว้ โดยนำข้อมูลรูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงที่ได้ศึกษากระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษากการเปลี่ยนแปลงคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยไม่เพียงแต่ทำให้เห็นปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่ผลวิจัยยังสามารถสะท้อนบทบาททางเพศและปัจจัยที่ทำให้ภาษาต้องปรับเปลี่ยนพัฒนาเพื่อรองรับความหลากหลายและความสัมพันธ์ในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษารูปคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยสมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย

วิธีการศึกษา (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยสมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบันและศึกษากระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นตอนการเก็บข้อมูลรูปคำบุรุษสรรพนามของเพศชายและเพศหญิง

1.1 ผู้วิจัยได้วิจัยนำร่อง (pilot study) เรื่อง คำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายเพศหญิงในภาษาไทย (2023) โดยเป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) จากวรรณกรรมสมัยต่าง ๆ เชิงประวัติ ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ศึกษารูปคำและเปรียบเทียบความหมายของคำบุรุษสรรพนามทั้งหมดที่พบในแต่ละสมัย พบคำบุรุษสรรพนาม 3 ประเภท คือ คำบุรุษสรรพนามไม่บอกเพศ คำบุรุษสรรพนามเพศชาย และคำบุรุษสรรพนามเพศหญิงทั้งนี้แบ่งสมัยในการเก็บข้อมูล 5 สมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย ยุครยาและธนบุรี รัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-3 รัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 และรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 8 ถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องจากผลการวิจัยเชิงประวัติเกี่ยวกับความหมายทางการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศที่ผ่านมา เพื่อค้นหาคำที่ใช้เฉพาะเพศชายและเพศหญิง อีกทั้งข้อมูลความหมายทางการใช้คำบุรุษสรรพนามที่เปลี่ยนแปลงไปยังเป็นแนวทางในการแบ่งสมัยของคำบุรุษสรรพนาม

1.2 เกณฑ์การแบ่งสมัยของคำบุรุษสรรพนาม ผู้วิจัยนำผลการวิจัยนำร่องและผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านมาสังเคราะห์เพื่อแบ่งสมัยการใช้คำบุรุษสรรพนามตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้ จากคำที่ใช้ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิงเปลี่ยนแปลงเป็นคำที่ใช้เฉพาะเพศรวมถึงคำกลายไวยากรณ์เป็นคำบุรุษสรรพนาม จึงแบ่งสมัยออกเป็น 5 สมัย

1.3 เกณฑ์คัดเลือกข้อมูลผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยแต่ละสมัยแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกเอกสารที่สำรวจพบว่าปรากฏการใช้คำบุรุษสรรพนาม และปรากฏใช้คำสันนิษฐาน จำนวน 7 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” “ดิฉัน” “เดียน” และ “อีนัน” ในบริบทที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังมีคำสงสัยจำนวนหนึ่งที่นิยมใช้สำหรับบางเพศ เช่น คำว่า “เผื่อ”¹ “หล่อน”² “เจ้า” “เธอ” เป็นต้น ผู้วิจัยจึงนำคำสันนิษฐานดังกล่าวเป็นหลักในสังเคราะห์เชิงลึก (deep synthesis) ซึ่งค้นหาตัวอย่างบริบทการสนทนาทางการใช้ โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีเอกสารจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอต่อการหา

¹ ศิลจารึกหลักที่ 1 “ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสามผู้หญิงสอง พี่เผื่อผู้ย้ายตายจากเผื่อเตียมแต่ยังเล็ก” พ่อขุนรามคำแหงใช้คำว่า “ตู” หมายถึง พี่น้องทั้งหมด 5 คน เป็นคำบุรุษสรรพนาม พหูพจน์ และประโยคต่อมาเปลี่ยนใช้คำว่า “เผื่อ” แทนตนเองและพ่อขุนบาลเมือง รวม 2 คน เป็นคำบุรุษสรรพนาม ทวิพจน์ เกิดประเด็นสงสัยว่า เหตุใดประโยคต่อมาจึงใช้คำว่า “เผื่อ” หมายถึง 2 คน อาจมีความหมายว่าเป็นคำบุรุษสรรพนามเพศชายหรือไม่ ในงานวิจัยของ มีชัย เอี่ยมจินดา (Jamjinda, 1991 : 25-26) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ อธิบายว่าเป็นการใช้คำในธรรมเนียมโบราณ ซึ่งคล้ายจีน คือ การนับหรือการกล่าวถึงครอบครัวมักนับแต่ลูกชาย เช่น ในปัจจุบันคนเชื้อสายจีนในเมืองไทยอาจกล่าวว่า “ผมมีลูก 2 คน” โดยแท้จริงแล้วมี 4 คน แต่เป็นผู้ชาย 2 คน” ผู้วิจัยได้กำหนดคำว่า “เผื่อ” เป็นคำสันนิษฐานอาจเป็นคำที่ใช้เฉพาะเพศชายหรือไม่ เนื่องจากเสียชีวิตไป 3 คนเหลือเพศชายทั้ง 2 คน เมื่อพิจารณาข้อมูลงานวิจัยภาษาตระกูลไท “เผื่อ” หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ ไม่รวมผู้ฟัง (exclusive) ไม่บอกเพศ (Strecker, 1984 : 63) และผลงานวิจัยของ สุชาติ เจียพงษ์ (Jiaphong, 2007) พบคำว่า “เผื่อ” ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นสมัยอยุธยาตอนต้น (แต่ภาษากลายกับสมัยสุโขทัยดังที่ กุหลาบ มลลิกะมาส อ้างใน สุชาติ เจียพงษ์ (Jiaphong, 2007 : 87) เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ ใช้ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง นางรินและนางโรยใช้แทนตนเองซึ่งเป็นหญิง 2 คน “ขัดใจแม่ณเกล้า สองสมเด็จพระเจ้า บอกไว้งานเผื่อฯ” (โคลง 2 ตอนที่ 2 ข : 22) นอกจากนี้ยังสังเคราะห์ “เผื่อ” จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสอดคล้องกันว่า พ่อขุนรามคำแหงใช้ “เผื่อ” หมายถึง ผู้พูด 2 คน ไม่รวมผู้ฟัง ใช้ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง เปลี่ยนคำเพื่อแสดงจำนวนเท่านั้น ข้อความตอนต้นใช้ “ตู” เป็นสรรพนามที่ 1 พหูพจน์ หมายถึง พี่น้องของพ่อขุนรามคำแหงทั้ง 5 คน และเปลี่ยนมาใช้คำว่า “เผื่อ” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ ไม่รวมผู้ฟัง หมายถึง พ่อขุนรามคำแหงและพ่อขุนบาลเมืองรวม 2 คน ในฐานะเป็นราชวงศ์ของพระมหากษัตริย์ที่ต้องการสื่อสารกับประชาชน

² “หล่อน”คำบุรุษสรรพนามใช้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย คำว่า “หล่อน” หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 2 และ 3 ใช้เรียกได้ทั้งบุรุษและสตรี ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 2013 : 1313) นอกจากนี้ในงานวิจัยของ วราภรณ์ แสดงสด (Sengsod, 1989 : 212) กล่าวถึงคำว่า “หล่อน” ไว้ดังนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ว่า คำว่า “หล่อน” เป็นคำที่ใช้สำหรับผู้ใหญ่เรียกเด็กซึ่งเดิมคงจะเรียกทารกทั้งชายหญิงว่า “ลูกอ่อน” จนทารกเติบโตใหญ่ใกล้จะเป็นหนุ่มสาวจึงลดคำหน้าเสียเรียกว่า “อ่อน” เหมือนกันทั้งชายหญิง และผู้ใหญ่จะใช้คำว่าหล่อนต่อผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่ใช้คำหล่อนต่อผู้ใหญ่ไม่ได้ นอกจากนี้สังเกตได้ว่าในภาษาถิ่นเหนือใช้คำว่า “ละอ่อน” หมายถึง เด็กหรือคนหนุ่มสาวซึ่งสอดคล้องกันเป็นไปได้ว่า ลูกอ่อน ละอ่อน เปลี่ยนแปลงเสียงเป็น “หล่อน” ที่ใช้ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามคำว่า “หล่อน” ในปัจจุบันเริ่มไม่ค่อยนิยมใช้ในเพศชาย พบได้น้อยแสดงให้เห็นแนวโน้มกำลังจะเปลี่ยนเป็นคำบอกเพศหญิงในอนาคต

ข้อสรุปผลการวิจัย ด้วยเหตุผลนี้ จึงใช้ข้อมูลเอกสารแต่ละสมัยไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการวิจัยเอกสารจากภาษาในอดีต ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการวิจัย หากมีข้อมูลเอกสารที่นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้อาจได้ผลที่ต่างออกไป

1.4 ขอบเขตข้อมูลเอกสารที่ใช้ในงานวิจัย 5 สมัย ดังนี้

1) สมัยสุโขทัย ข้อมูลจากศิลาจารึกที่มีการถ่ายทอดคำอ่านเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ได้แก่ ศิลาจารึกหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 2 ศิลาจารึกวัดศรีชุม หลักที่ 3 ศิลาจารึกนครชุม และไตรภูมิพระร่วง

2) สมัยอยุธยาและธนบุรี ข้อมูลจากจดหมายเหตุและพระราชพงศาวดาร ได้แก่ ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา ภาค 1 พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี (ประชุมพงศาวดารเล่ม 40) ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 พงศาวดารต้นฉบับหลวงเขียนครั้งกรุงธนบุรี ประชุมพงศาวดารภาค 34 บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร (โกษาปาน)

3) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-3 ข้อมูลจากจดหมายเหตุพระราชพงศาวดาร และวรรณกรรม ได้แก่กฎหมายตราสามดวง พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 และราชาริราช

4) สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 ข้อมูลจากพระราชพงศาวดาร พระราชหัตถเลขาบทละครพูด นวนิยาย ได้แก่ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5 พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบทละครพูดเรื่องหนูจ่าบทละครพูดเรื่องคดีสำคัญบทละครพูดเรื่องน้อย อินทเสนบทละครพูดนายเจ้าเล่ห์ บทละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูก นวนิยายเรื่องความผิดครั้งแรกเรื่องสันความรักของผู้ร้ายเรื่องสันแม่ศรีเรือนเรื่องสันความเข้าใจผิด เรื่องสันมั่งมีขึ้นได้ในวันเดียว

5) สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 8 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2568) ข้อมูลจากนวนิยาย เรื่องสั้น ได้แก่ นวนิยายความรักของวัลยา นวนิยายทองเนื้อเก้า นวนิยายผู้ใหญ่วัยกับนางมา และคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเภทนวนิยายที่มีบทการสนทนา จำนวน 200 ตัวอย่าง

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิเคราะห์คำบุรุษสรรพนามจากการใช้ในอดีตมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประกอบกับผลงานวิจัยคำบุรุษสรรพนามที่ผ่านมา เพื่อหาข้อสรุปการใช้คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในสมัยต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดต่อไปนี้

แนวคิดการกลายเสียงตามแนวทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ผู้วิจัยสังเคราะห์ของสมทรง บุรุษพัฒน์ (Burusphat, 2017) และสุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2021) สรุปได้ดังนี้

1. การกลายเสียงโดยไม่เจตนาหรือการกลายเสียงอย่างเครื่องจักร (mechanical sound change)

1.1 การย้ายเสียง (sound shift) หมายถึงเสียงพยัญชนะหรือสระ เสียงหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นอีกเสียงหนึ่ง เช่น แกะ-แคะ-แงะ โกง-โค้ง-โง้ง เจ็ด-เจ็ด

1.2 การกร่อนเสียง (phonetic decay) หมายถึงเสียงที่เปล่งออกมาแล้วลิ้นของผู้พูดจะปรับเปลี่ยนไปตามธรรมชาติ ทำให้เสียงบางคำสั้นหรือหายไป เช่น อันหนึ่ง กร่อนเป็น อนึ่ง ฉะนั้น กร่อนเป็น ฉะนั้น

1.3 การสับเสียง (metathesis) หมายถึงการออกเสียงคำบางคำด้วยความรีบร้อน ทำให้เสียงสับตำแหน่งกัน เช่น ตะกร้า สับเสียงเป็น กะต้า ตะกรุด สับเสียงเป็น กะตุต

1.4 การเลื่อนเสียง (glides) หรือการแทรกเสียงสระ หมายถึง เสียงสระที่แทรกเข้า มาเวลาออกเสียงคำควบกล้ำในภาษาไทยมักมีเสียงสระเออ อี แทรกอยู่ เช่น ความเป็น เคอ-วาม คราว เป็น เคอ-ราว brandy ภาษาอังกฤษออกเสียงควบกล้ำภาษาไทย บะ-หรั้น-ดี

1.5 การกลมกลืนเสียง (assimilation) หมายถึงเสียงสองเสียงที่อยู่ใกล้กันเสียงหนึ่งจะออกเสียงกลายเป็นมีเสียงคล้ายหรือเหมือนกับอีกเสียงหนึ่ง เพราะอิทธิพลของเสียงข้างเคียง เช่น กลมกลืนไปข้างหน้า (progressive assimilation) เช่น สิบเอ็ด เป็น สิบเบ็ด อย่างนี้ เป็น อย่างจี กลมกลืนไปข้างหลัง (regressive assimilation) เช่น เต้าเจี้ยว เป็น เจ้าเจี้ยว มนิลา เป็น มลิลา

2. การกลายเสียงโดยเจตนาหรือการกลายเสียงอย่างแนวเทียบ (analogous sound change) เป็นการเปลี่ยนเสียงของผู้ใช้ภาษาที่มีเจตนาให้ฟังไพเราะมากกว่าความสะดวกในการออกเสียงหรือเพื่อให้มีความหมายเป็นที่เข้าใจ แบ่งได้ดังนี้

2.1 การลากเข้าความ (popular etymology) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำภาษาต่างประเทศหรือคำโบราณ และคำภาษาถิ่นที่ไม่สามารถแปลความได้ ผู้ใช้ภาษาจะลากเข้าความเพื่อให้มีความหมายในภาษา เช่น brandley (ชื่อคน) ลากเข้าความ เป็น ปลัดเล lemonade ลากเข้าความ เป็น น้ำมะเน็ด (น้ำมะนาว)

2.2 การตัดเสียงและการเพิ่มเสียง (deletion or insertion of segments) เช่น รับประทานตัดเสียงเป็น ทานพยายามตัดเสียงเป็น พยาม นกจอกเพิ่มเสียงเป็นนกกระจอกผักเจด เพิ่มเสียงเป็น ผักกระเจด, กะเจดนกทา เพิ่มเสียงเป็น นกกระทา

3. การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย (semantic change) คือความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป แต่เสียงยังคงเดิมมี 3 ลักษณะดังนี้

3.1 ความหมายแคบเข้า (narrowing of meaning) คำที่นำมาใช้แล้วความหมายแคบหรือจำกัดลงจากความหมายเดิม

3.2 ความหมายกว้างออก (widening of meaning) คำที่นำมาใช้แล้วความหมายขยายออกจากความหมายของคำเดิม

3.3 ความหมายย่ำยี (transference of meaning) ความหมายของคำเดิมสูญหายไป และคำนั้นได้นำมาใช้ในความหมายใหม่

แนวคิดการกลายคำไวยากรณ์ จากแนวคิดของ ฮอปเปอร์ และทรากอตต์ (Hopper & Tragott, 2003) สมทรง บุรุษพัฒน์ (Burusphat, 2017) จรัสดาว อินทรทัศน (Intratat, 1996) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การกลายคำไวยากรณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงภาษา ซึ่งเป็นการอธิบายกระบวนการคำศัพท์ (lexical items) หรือรูปแบบทางภาษาที่เปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำที่มีความหมาย (content words) ไปสู่คำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ (function words) หรือหน่วยแสดงความหมายทางไวยากรณ์ (grammatical marker) โดยกล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. กระบวนการแยกออกเป็นสองหน่วยต่างหน้าที่ (divergence) คือ กระบวนการที่คำหนึ่งสามารถแยกออกเป็นสองรูปแบบ หรือสองหน้าที่ รูปเดิมยังคงทำหน้าที่เดิมในฐานะคำเนื้อหา (lexical form) และรูปใหม่ที่เปลี่ยนหน้าที่ไปเป็นคำแสดงไวยากรณ์ (grammatical form)

2. กระบวนการลดคุณลักษณะของหมวดคำ (decategorialization) หรือเรียกว่า คำไวยากรณ์สูญเสียคุณลักษณะของคำเดิม³ คือ การที่คำที่เคยมีคุณลักษณะตามหมวดคำ เช่น คำนาม คำกริยา เริ่มสูญเสียคุณลักษณะเหล่านั้นเมื่อต้องเปลี่ยนบทบาทเป็น คำไวยากรณ์

3. กระบวนการทำให้ความหมายกว้างขึ้น (generalization) หรือเรียกว่า กระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไป⁴ คือ การขยายความหมายให้กว้างขึ้นจากเดิมที่มีความหมายเจาะจงเป็นกระบวนการที่คำเดิมมีความหมายเฉพาะเจาะจง เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นมีความหมายทั่วไป เพื่อการใช้งานในบริบทอื่นที่หลากหลาย

3. ขั้นตอนอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) ใช้ตาราง และแผนภาพประกอบการอธิบาย ส่วนการเขียนรูปคำบุรุษสรรพนามผู้วิจัยใช้อักษรภาษาอังกฤษเขียนแทนเสียงตามรูปคำที่ปรากฏในเครื่องหมายวงเล็บ ไม่ใช้ สัทอักษรแทนเสียงวรรณยุกต์เนื่องจากข้อมูลรูปคำได้จากภาษาเขียนไม่สามารถสรุปได้ว่าออกเสียง วรรณยุกต์ใดที่แน่ชัดในแต่ละสมัย

ผลการศึกษา (Research Results)

ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ ได้แก่ เพื่อศึกษารูปคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยสมัย สุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน และเพื่อศึกษากระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยดังผลการวิจัยต่อไปนี้

³จรัสดาว อินทรทัศน (Intratat, 1996 : 35) ในวิทยานิพนธ์คุณวุฒิบัณฑิต เรื่อง กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบท กล่าวถึงกระบวนการ decategorialization โดยใช้คำว่า คำไวยากรณ์สูญเสียคุณลักษณะของคำเดิม

⁴กนกวรรณ วารีเขตต์ และวิภาส โพธิแพทย์ (Wareeket, & Phothisapath, 2013 : 209) ในบทความวิจัยเรื่อง การกลายคำไวยากรณ์ของคำนาม “ผม” กล่าวถึงกระบวนการ Generalization ว่า กระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไป

1. รูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทยสมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน

1.1 รูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในสมัยสุโขทัย อโยธยาและธนบุรี รัตนโกสินทร์และปัจจุบัน

ผู้วิจัยพบคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย จำนวน 7 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” “ดิฉัน” “เตียน” และ “อีฉัน” แบ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย 4 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” และสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศหญิง 3 คำ ได้แก่ “ดิฉัน” “เตียน” “อีฉัน” หากพิจารณารูปคำ มีหน่วยคำย่อย 2 คำ ซึ่งเขียนต่างกันแต่มีความหมายทางการใช้เหมือนกัน คือ 1) “ดิฉัน” มีหน่วยคำย่อย 2 รูป คือ “ดิฉัน” และ “ตี้ฉัน” ส่วน 2) “อีฉัน” มีหน่วยคำย่อย 2 รูป คือ “อีฉัน” และ “อีฉัน” ดัง Table 1

Table 1 The Occurrence of Female and Male Personal Pronouns Across Different Periods

รูปคำ บุรุษสร รพนาม (Personal Pronoun)	สุโขทัย (Sukhothai Period)		อยุธยา-ธนบุรี (Ayutthaya- Thonburi Period)		รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-3 (Rattanakosin Period (Rama I–III))		รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-7 (Rattanakosin Period (Rama IV– VII))		รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 8 –ปัจจุบัน (Rattanakosin Period (Rama VIII– Present))	
	เพศชาย (Male)	เพศหญิง (Female)	เพศชาย (Male)	เพศหญิง (Female)	เพศชาย (Male)	เพศหญิง (Female)	เพศชาย (Male)	เพศหญิง (Female)	เพศชาย (Male)	เพศหญิง (Female)
ผม (phom)							✓		✓	
กระผม (kra-phom)							✓		✓	
เกล้าผม (klao-phom)							✓			
เกล้ากระผม (klao-kra-phom)							✓			
ดิฉัน, ดีนัน (di-chan)					✓	✓	✓	✓		✓
เตียน (dian)								✓		✓
อีฉัน, อีนัน (e-chan)								✓		✓

จาก Table 1 พบว่าคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย เริ่มปรากฏใช้รูปคำบุรุษสรรพนามเพศหญิงและเพศชายตั้งแต่ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 คำบุรุษสรรพนามเพศชาย 4 รูปคำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” โดย “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” พบในสมัยรัชกาลที่ 4-7 “ผม” “กระผม” พบในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปัจจุบัน ส่วนบุรุษสรรพนามเพศหญิง 3 รูปคำ ได้แก่ “ดิฉัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 1-7 ใช้แทนผู้พูดได้ทั้งเพศหญิงและชายไม่แยกเพศ ต่อมาในสมัยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงการใช้เป็นใช้เฉพาะแทนเพศหญิงเท่านั้น “เตียน” และ “อีฉัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปัจจุบัน

1.2 การใช้คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังต่อการใช้ภาษา (relationship) ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย ซึ่งเป็นการแสดงความสุภาพในการสนทนา โดยในบทความวิจัยนี้หมายถึง สถานะทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเมื่อเปรียบเทียบกัน (social status) ที่แตกต่างกันด้านอำนาจ (power) เป็นผู้มีบทบาททางสังคม เช่น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา และแตกต่างกันด้านอายุ (age) เช่น อายุมากกว่า เท่ากัน หรือน้อยกว่า ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมที่กำหนดใน

การเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม เพื่อแสดงความสุภาพ และอ่อนน้อมถ่อมตน ตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคม ผู้วิจัยแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดเป็น 3 แบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า เท่ากัน และต่ำกว่า จากคำบุรุษสรรพนามบอกเพศที่พบจำนวน 7 คำ แบ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย 4 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” และสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศหญิง 3 คำ ได้แก่ “ดิฉัน” “เดียน” “อีฉัน” สรุปผลการใช้คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดดัง table 2

Table 2 The Use of Male and Female Personal Pronouns According to the Speaker's Relationships

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (Relationship)	คำบุรุษสรรพนามเพศชาย (Male Pronouns)	คำบุรุษสรรพนามเพศหญิง (Female Pronouns)
แบบสูงกว่า (Superior Relationship)	เกล้ากระผม (kiao-kra-phom) เกล้าผม (kiao-phom) กระผม (kra-phom) ผม (phom)	ดิฉัน (dichan) อีฉัน (e-chan)
แบบเท่าเทียมกัน (Equal Relationship)	กระผม (kra-phom) ผม (phom)	ดิฉัน (dichan) อีฉัน (e-chan) เดียน (dian)
แบบต่ำกว่า (Subordinate Relationship)	-	-

จาก Table 2 แสดงการใช้รูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังแสดงให้เห็นว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทยจะปรากฏใช้เฉพาะในความสัมพันธ์แบบสูงกว่า และแบบเท่าเทียมกันเท่านั้น ไม่ปรากฏใช้ในความสัมพันธ์แบบต่ำกว่า ซึ่งให้เห็นว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศเป็นการใช้เพื่อแสดงความสุภาพ เมื่อต้องการแสดงความสุภาพจะเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศ เมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่า ผู้พูดเพศชายจะใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศชาย ได้แก่ คำว่า “เกล้ากระผม” “เกล้าผม” “กระผม” “ผม” ผู้พูดเพศหญิงจะใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศหญิง ได้แก่ คำว่า “ดิฉัน” “อีฉัน” เมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน ผู้พูดเพศชายจะใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศชาย ได้แก่ คำว่า “กระผม” “ผม” ผู้พูดเพศหญิงจะใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศหญิง ได้แก่ คำว่า “ดิฉัน” “ฉัน” “เดียน” ส่วนในความสัมพันธ์ต่ำกว่าไม่พบการใช้คำบุรุษสรรพนามแยกเพศ โดยจะใช้คำอื่นซึ่งเป็นคำไม่บอกเพศจากข้อมูลสรุปได้ว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทยใช้เพื่อแสดงความสุภาพให้เกิดกับผู้ฟัง ดังตัวอย่างการใช้ในสถานการณ์ต่อไปนี้

1.2.1 “ผม” ไม่ปรากฏใช้ในข้อมูลเอกสารสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ใช้แทนผู้พูดเพศชาย เมื่อแสดงความสุภาพ ผู้น้อยใช้พูดกับผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“ผมต้องขอความกรุณาแทนจำเลยผู้ที่ต้องถูกเลื่อนคดีมาหลายครั้งแล้ว จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องรู้สึกต้องการที่จะให้คดีพิจารณาแล้วเสร็จไปโดยเร็วที่สุดที่ศาลจะกรุณาให้แล้วไปได้ แต่ในส่วนตัวกระผมเองขอประทานเรียกว่า การที่ศาลจะให้เลื่อนการพิจารณาคดีนี้ออกไปอีกเจ็ดวันนั้นไม่เหมาะสมเลย”

(King Mongkut, 1925 : 12)

จะเห็นได้ว่านายเจ็ดยี่สิบใช้ “ผม” แทนตัวเองเมื่อพูดกับศาลเพื่อแสดงความสุภาพ

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

“คุณถามว่าทำไม ผมไม่ใช้แหวนหรือโปงพาง ผมต้องตอบว่าเพราะผมเป็นสปอตส์แมน การตกเบ็ดเป็นวิธีการของสปอตส์แมน อ้ายแหวนหรือโปงพางนั้นมันเป็นวิหากินของชาวประมงต่างหาก”

(Prakhanphech, 1975 : 2)

จะเห็นได้ว่าผู้พูดใช้คำว่า “ผม” แทนตนเองเมื่อพูดกับบุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

1.2.2 “กระผม” ไม่ปรากฏใช้ในข้อมูลเอกสารสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 พบว่า “กระผม” เริ่มใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ที่ผู้น้อยใช้พูดกับผู้ใหญ่เพื่อแสดงความสุภาพ

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

พระวิเศษฯ “ไอ้เพิ่ม หมวกอยู่ไหน หมวกขำอยู่ไหน”

นายเพิ่ม “กระผมไม่ทราบขอรับ”

(Phitsanulokprachanart & Khajronjarutui, 1997 : 39)

จากตัวอย่างข้างต้น นายเพิ่มคนรับผู้ชายใช้คำบุรุษสรรพนาม “กระผม” พูดกับพระวิเศษพาณิชยการซึ่งเป็นเจ้านาย

1.2.3 “เกล้าผม” ไม่ปรากฏใช้ในข้อมูลเอกสารสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 พบว่า “เกล้าผม” ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ผู้น้อยใช้พูดกับผู้ใหญ่เพื่อแสดงความสุภาพ

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

อ้ายคำ “อ้างว่าเป็นเกลอเก่าของใต้เท้า ผมบอกว่าใต้เท้ายังไม่กลับจากออฟฟิศก็ไม่ยอมไปเดินเรื่อยขึ้นมาที่นี่ว่าจะมากอยพบใต้เท้า”

พระยาภักดินฤนารถ “แล้วยังไงล่ะ”

อ้ายคำ “เกล้าผมก็ตามขึ้นมาด้วย มานั่งคุยอยู่นี่”

(King Mongkut, 1960 : 25)

จากตัวอย่างข้างต้นนายอ้ายคำเป็นคนรับใช้ใช้คำบุรุษสรรพนาม “เกล้าผม” แทนตนเองพูดกับพระยาภักดินฤนารถผู้เป็นเจ้านายเป็นการแสดงความอ่อนน้อมยกย่องให้เกียรติ

1.2.4 “เกล้ากระผม” ไม่ปรากฏใช้ในสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5-6 พบว่า “เกล้ากระผม” ใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ใช้พูดกับบุคคลที่นับถือหรือผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“นั่นมีงปนะอะไรพิมพะสะ” เศรษฐีถาม

“อี อี เอ้อ เกล้ากระผมกลัวใจตัวเองดอกขอรับไม่ได้ปันดูหมิ่นนิทาใต้เท้า ...ทำอย่างไร เกล้ากระผมจึงจะมี”

(Boonkhajorn, 2017 : 91)

จากตัวอย่างข้างต้นคนเกี้ยวพวญ้าผู้ชายใช้คำบุรุษสรรพนาม “เกล้ากระผม” แทนตนเองเมื่อพูดกับท่านเศรษฐี แสดงความอ่อนน้อมให้เกียรติยกย่องมาก

1.2.5 “ดิฉัน” “ดีฉัน” ไม่ปรากฏใช้ในข้อมูลเอกสารสมัยสุโขทัยอยุธยา และธนบุรี ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-3 และใช้ตลอดมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4-7 ใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายและหญิงเพื่อแสดงความสุภาพอ่อนน้อม
ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“เจ้าคุณกลับมาปออยู่ได้ไว้ระดิฉัน...”

(Nation Library of Thailand, 1987 : 138)

จากตัวอย่างข้างต้น เจ้าพระยาบดินทรเดชาใช้บุรุษสรรพนาม “ดิฉัน” พูดกับเจ้าพระยาพระคลัง เรื่องครอบครัวญาติที่จับได้
ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“ด้วยกำลังเช่นใดเล่า ดิฉันจะพึงปวารณาสงฆ์ถ้วนกำหนดสามคำได้แล้ว ทำกาละ ณ ที่
เฉพาะหน้าพระสงฆ์ ความที่ดิฉันทำได้ดังนี้ จะเป็นกรรมดีเทียวหนอ ความทำได้ดังนี้จะเป็นกรรม
สมควรแก่ดิฉันเทียวหนอวาจาเช่นนี้ดิฉันได้กล่าวเนื่องๆ เมื่อครั้งเป็นภิกษุ...”

(King Chulalongkorn, 1963 : 99)

จากตัวอย่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บุรุษสรรพนาม “ดิฉัน” เมื่อขอขมาพระสงฆ์
ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศหญิงในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“คุณแม่ให้หาดิฉันหรือคะ”

(Dokmaisod, 1973 : 144)

จากตัวอย่างข้างต้น อมราชซึ่งเป็นเพศหญิงใช้ “ดิฉัน” แทนตัวผู้พูดเมื่อพูดกับมารดา
ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“ขอเตือนพระสงฆ์จงรู้ เมื่อครั้งดีฉันเป็นภิกษุอยู่ ดีฉันได้กล่าววาจาเนื่องๆ เพราะดีฉันได้
เกิดแล้ว ในวันมหาปวารณา เมื่อจะทำกาละถ้วนในวันมหาปวารณาป่วยหนักลง ภิกษุสามเณรช่วย
นำไปยังที่ประชุมสงฆ์ทำมหาปวารณา ณ โรงอุโบสถ...”

(King Chulalongkorn, 1963 : 89)

จากตัวอย่างดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บุรุษสรรพนาม “ดีฉัน” เมื่อพูดกับพระสงฆ์

1.2.6 “เดียน” ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 7 และปัจจุบัน ใช้แทนผู้พูดเพศหญิง

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศหญิงในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

“มาตามกึ่งกึ่ง” มารายงานตัวแล้วละ ใครอยากเผ็ด อยากซี้ด เชิญเยาะ เพราะเดียนจะโปรย
ความแซบให้ทุกคนเสพเอง และเผ็ดไปพร้อมๆ กัน

(Dailynews Online : 2023)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนข่าวเดลินิวส์ออนไลน์ใช้ “เดียน” แทนตนเองเมื่อพูดกับผู้อ่านทั่วไป

1.2.7 “อีนัน” และ “อีจัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4-7 แทนผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันหรือสูงกว่า

ตัวอย่าง เมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศหญิงในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

“...อีนันหมั่นใส่ไม่ยากดูหน้าตา สะบัดหน้าหันหลังให้ประเดี๋ยวเหลียวไป เขาย่องแอบไปเสีย พันทุกซ์พันร้อนแล้ว”

(Boonkhajorn, 2017 : 99)

ในตัวอย่างนี้ แม่อำ ใช้บุรุษสรรพนาม “อีนัน” แทนตนเองในการเล่าเรื่องของตนให้คนรักฟัง

“บ้านคุณกับบ้านอีนันก็ใกล้กันแค่นี้เอง ทำไมคุณประดิษฐ์จึงต้องไปค้างที่บ้านคุณล่ะคะ”

(Komonmisr, 1961 : 16)

ในตัวอย่างนี้ พะยอม ใช้บุรุษสรรพนาม “อีนัน” เมื่อพูดกับสามีซึ่งมีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

ตัวอย่างเมื่อใช้แทนตัวผู้พูดเพศหญิงในบริบทสถานการณ์ความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

“จะให้อีนันไปกับคุณแม่หรือเจ้าคะ”

(Boonkhajorn, 2017: 59)

ในตัวอย่างนี้ นางสาวสงวน รูปรุ่น ใช้บุรุษสรรพนาม “อีนัน” เมื่อพูดกับหลวงประทีปบิดา

“อีนันปัตกวาดเสร็จแล้วเจ้าคะ มุ้งม่านก็กางที่นอนก็ปูเสื่อผ้าคุณนาย อีนันก็เก็บเข้าตู้แล้วเจ้าคะ”

(Netrangsri, 1992 : 10)

ในตัวอย่างนี้ นางไปล์ คนรับใช้ ใช้บุรุษสรรพนาม “อีนัน” เมื่อพูดกับคุณนายริ้วเจ้านาย

2. กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย

การปรากฏใช้คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงในภาษาไทย สามารถสังเคราะห์กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามได้ 3 ประเด็น คือ 1) กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย 2) กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชาย และ 3) กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง ดังนี้

จากผลการวิจัยพบคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทยทั้งหมด 7 คำ ได้แก่ “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” “ดิฉัน” “เตียน” และ “อีจัน”

2.1 กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย

กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย มี 4 กระบวนการ ดังนี้

2.1.1 กระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้

การเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศมีกระบวนการด้วยวิธีการนำคำที่มีอยู่เดิมมาเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้โดยเปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้า (narrowing of meaning) ได้แก่ คำบุรุษสรรพนามเพศหญิง เกิดจากการเลือกคำบุรุษสรรพนามที่ใช้แสดงความสุภาพที่มีอยู่เดิม ได้แก่ “ดิฉัน” จากเดิมใช้ในความหมายแทนบุรุษที่ 1 ไม่บอกเพศ ใช้ได้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยในสมัยรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้หมายถึงคำแทนบุรุษที่ 1 บอกเพศหญิงเท่านั้น ไม่ใช้กับเพศชายดัง Figure 1

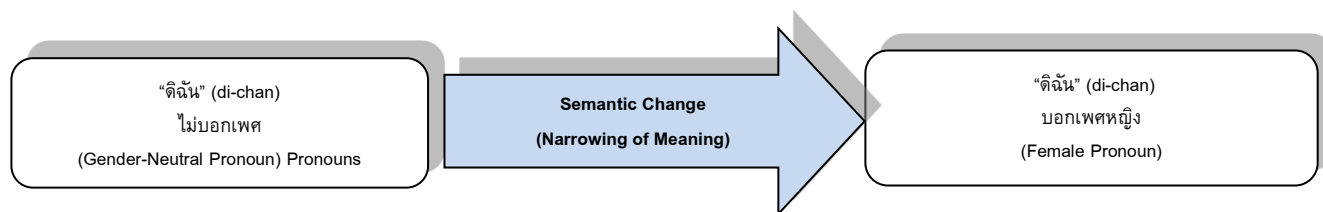

Figure 1 The Process of Semantic Change of “di-chan”

(Source: Jiaphong, 2025a)

2.1.2 กระบวนการกลายคำไวยากรณ์

จากเดิม “ผม” เป็นคำนามที่สามารถขยายด้วยคำคุณศัพท์ตามกรอบแนวคิดการปรากฏร่วม (Panuphong, 1995 : 65) กลายคำไวยากรณ์เป็นคำบุรุษสรรพนามเพศชาย (male pronoun) ผู้ใช้ภาษาในสังคมสร้างคำบุรุษสรรพนามเพศชายขึ้นมาใช้โดยนำคำนาม “ผม” มาทำให้เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 บอกเพศชาย โดยมีการเปลี่ยนแปลงกลายคำไวยากรณ์ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) กระบวนการแยกออกเป็นสองหน่วยต่างหน้าที่ คำว่า “ผม” แยกออกเป็นสองหน้าที่ คือจากเดิมเป็นคำนาม และเปลี่ยนเป็นหน้าที่ที่สองเป็นคำบุรุษสรรพนาม (proper pronoun) เป็นคำแสดงไวยากรณ์
- 2) กระบวนการลดคุณลักษณะของหมวดคำ คำว่า “ผม” เดิมมีคุณลักษณะปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์ได้ แต่เมื่อกลายคำไวยากรณ์ เป็นคำบุรุษสรรพนามจะลดคุณลักษณะไม่สามารถขยายด้วยคำคุณศัพท์หรือปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์ได้
- 3) กระบวนการทำให้ความหมายกว้างขึ้น คำว่า “ผม” เป็น คำนามมีอรรถลักษณะ (semantics features) คือ [+ส่วนของอวัยวะ] [+อยู่บนศีรษะ] [+เป็นเส้น] เมื่อต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นคำไวยากรณ์ จากที่มีอรรถลักษณะความหมายแคบกว่าเปลี่ยนเป็นอรรถลักษณะความหมายกว้างขึ้น คือ [+บุคคลผู้พูด] [+เพศชาย] [+เอกพจน์] [+สุภาพ] นำสิ่งที่อยู่สูงบนศีรษะเปรียบกับการให้เกียรติใช้แสดงความสุภาพดัง figure 2

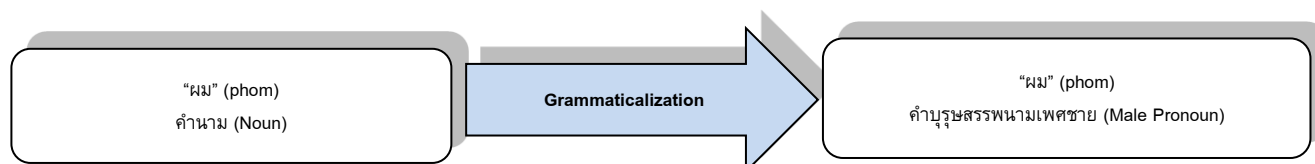

Figure 2 The Process of Grammaticalization of “phom”

(Source: Jiaphong, 2025b)

2.1.3 กระบวนการสร้างคำ

การประสมคำ (compound words) จากเดิมมีใช้คำว่า “ฉัน” ไม่บอกเพศสร้างคำด้วยวิธีการประสมคำนำหน้านามแสดงเพศหญิง “อี” (noun) ประสมกับ “ฉัน” (pronoun) รวมเป็น “อีฉัน” เพื่อเป็นสรรพนามบอกเพศหญิง “เกล้า” ประสมกับ “กระผม” เป็น “เกล้ากระผม” สรรพนามบอกเพศชายเพื่อแสดงความสุภาพมากขึ้นดัง Figure 3

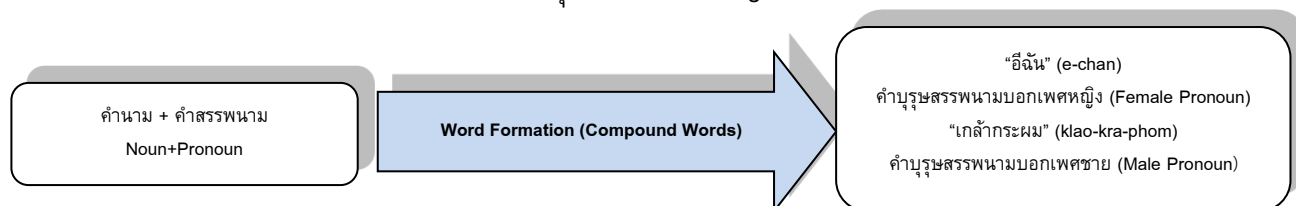

Figure 3 The Compounding Process of “e-chan” and “kiao-kra-phom”

(Source: Jiaphong, 2025c)

2.1.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงเสียง

1) การเปลี่ยนแปลงเสียงโดยการเพิ่มเสียง (insertion of segments) “ผม” เพิ่มเสียง “กระ” /kra/ เป็นคำว่า “กระผม” คำสรรพนามบุรุษที่ 1 บอเพศชาย เพื่อแสดงความสุภาพ Figure 4

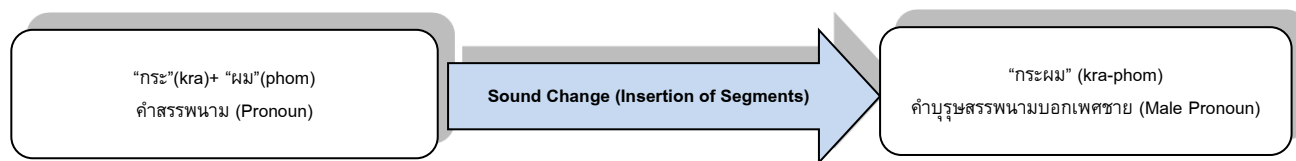

Figure 4 The Process of Sound Change in “kra-phom”

(Source: Jiaphong, 2025d)

2) การเปลี่ยนแปลงเสียงโดยการสูญเสียเสียง (sound loss) “ดิฉัน” เป็นการสูญเสียเสียงจากคำว่า “ดิฉัน” โดยสูญเสียเสียงพยัญชนะต้นในพยางค์ที่ 2 “ฉ” (ch) ในคำว่า (di-chan) เป็น (dian) ใช้เป็นสรรพนามเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันเพื่อลดระดับความสุภาพให้ความเป็นกันเองมากขึ้นดัง Figure 5

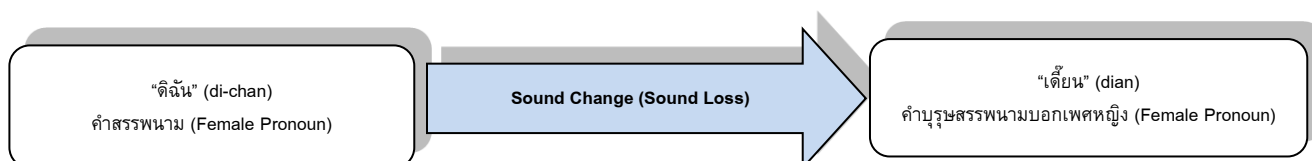

Figure 5 The Process of Sound Loss in “dian”

(Source: Jiaphong, 2025e)

2.2 กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชาย

การวิจัยครั้งนี้พบคำบุรุษสรรพนามเพศชาย 4 คำ ได้แก่ “ผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” และ “กระผม” พบกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชาย 3 กระบวนการ

2.2.1 กระบวนการกลายคำไวยากรณ์ “ผม” สรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 จากคำนาม “ผม” หมายถึง ขนที่ขึ้นบนศีรษะ “เกล้า” หมายถึง ศีรษะ กลายเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย ใช้พูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน

2.2.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงเสียง การเปลี่ยนเสียงโดยการเพิ่มเสียง “ผม” เพิ่มเสียง “กระ” เป็นคำว่า “กระผม” คำสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย เพื่อแสดงความสุภาพมากขึ้นกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน

2.2.3 กระบวนการสร้างคำโดยวิธีการประสมคำ “เกล้า” + “ผม” เป็น “เกล้าผม” “เกล้า” + “กระผม” เป็น “เกล้ากระผม” ใช้กับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าเท่านั้นเพื่อแสดงความสุภาพมากกว่าดัง Figure 6

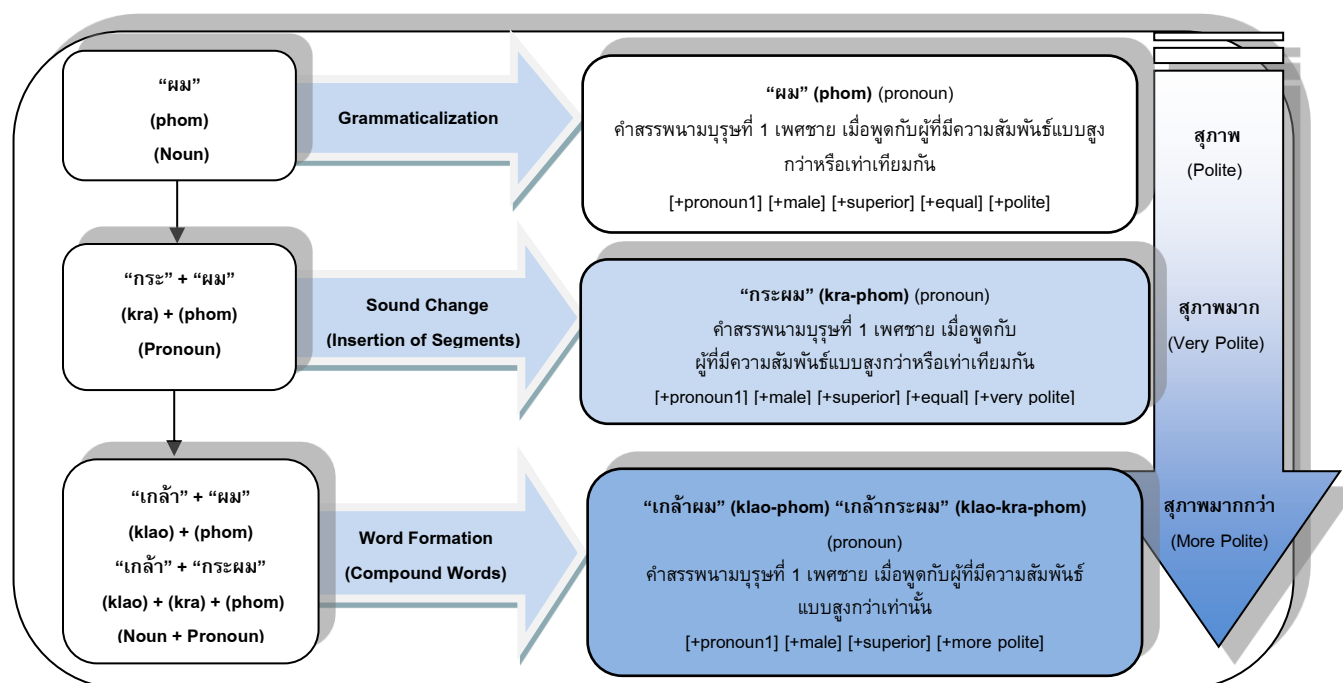

Figure 6 The Development of Male Personal Pronouns “phom” “kra-phom” “kiao-phom” and “kiao-kra-phom”

(Source: Jiaphong, 2025f)

จาก Figure 6 แสดงให้เห็นกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามที่มีลำดับตามความสุภาพ โดยเริ่มจากนำคำนาม “ผม” ที่มีอยู่เดิมในภาษามากลายคำไวยากรณ์เป็นคำสรรพนามเพศชายในระดับสุภาพ (polite) และเปลี่ยนแปลงเสียงโดยการเพิ่มเสียง “กระ” ในพยางค์แรกกลายเป็นคำ 2 พยางค์ “กระผม” เพื่อแสดงความสุภาพมาก (very polite) เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน นอกจากนี้เพื่อให้สุภาพมากกว่า (more polite) โดยการประสมกับคำนาม “เกล้า” เพื่อเพิ่มระดับความสุภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่า

2.3 กระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง

การวิจัยครั้งนี้พบคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง 3 คำ ได้แก่ “ดิฉัน” “เดี๋ยน” และ “อีฉัน” พบกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง 3 กระบวนการ

1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมาย “ดิฉัน” หรือหน่วยคำย่อ “ดีฉัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-7 สรรพนามบุรุษที่ 1 ไม่บอกเพศ ใช้ได้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย แสดงความสุภาพสมัยปัจจุบันใช้แทนเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่ากัน ทั้ง “ดิฉัน” และ “ดีฉัน” เป็นคำเดียวกัน ต่างกันที่ออกเสียงสระสั้นและยาวเท่านั้น

2) กระบวนการเปลี่ยนแปลงเสียง สมัยรัชกาลที่ 4-7 ปรากฏรูปคำ “เดี๋ยน” เป็นการสูญเสียเสียงจากคำว่า “ดิฉัน” โดยสูญเสียพยัญชนะต้นในพยางค์ที่ 2 “ฉ” /ch/ ในคำว่า “ดิฉัน” เป็นคำพยางค์เดียว “เดี๋ยน” ใช้เป็นสรรพนามเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน

3) กระบวนการประสมคำ “อีฉัน” และ “อีฉัน” ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-7 สรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกันทั้ง “อีฉัน” และ “อีฉัน” เป็นคำเดียวกัน ต่างกันที่ออกเสียงสระสั้นและยาวเท่านั้น คำนี้เกิดจากการสร้างคำใหม่ โดยวิธีการประสมคำใช้คำนำหน้านาม “อี” ประสมกับ “ฉัน” รวมเป็น “อีฉัน” หรือ “อีฉัน” เพื่อแสดงความเป็นเพศหญิงปัจจุบันยังปรากฏใช้แต่ไม่นิยม โดยทั่วไปนิยมใช้ “ดิฉัน” ในภาษาระดับสุภาพหรือทางการ และใช้ “ฉัน” ในสนทนาหรือกึ่งทางการดัง Figure 7

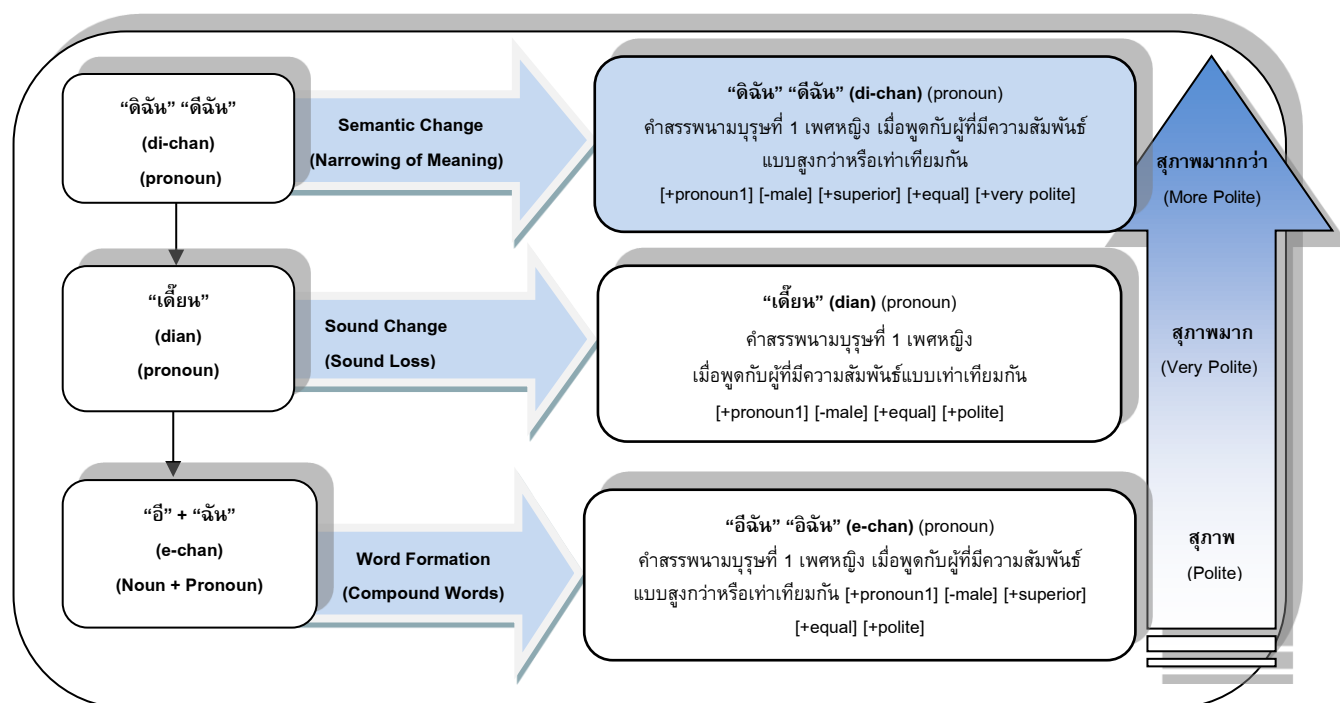

Figure 7 The Development of Female Personal Pronoun "di-chan" "dian" and "e-chan"

(Source: Jiaphong, 2025g)

จาก Figure 7 แสดงให้เห็นกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศหญิงเกิดจาก 3 กระบวนการ โดยเริ่มจากวิธีแรกนำคำบุรุษสรรพนามที่มีอยู่เดิมไม่บอกเพศ คือ "ดิฉัน" มาทำให้เป็นคำบุรุษสรรพนามเพศหญิงด้วยการเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกันในระดับสุภาพมาก และวิธีที่สองนำคำ "ฉัน" เดิมไม่บอกเพศมาประสมคำนำหน้า "อี" ให้เป็นคำสรรพนามเพศหญิงแสดงความสุภาพ เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกันในระดับสุภาพ แล้วจึงเปลี่ยนแปลงเสียง "เดียฉัน" โดยสูญเสียเสียงเพื่อลดความสุภาพ เมื่อพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันในระดับสุภาพ ซึ่งคำสรรพนามเพศหญิงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีค่าระดับสุภาพและเปลี่ยนแปลงเพื่อลดความสุภาพลง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยมีรูปคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง จำนวน 7 คำ เริ่มปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 แบ่งได้เป็นคำบุรุษสรรพนามเพศชาย 4 คำ ได้แก่ "ผม" "กระผม" "เกล้าผม" "เกล้ากระผม" คำบุรุษสรรพนามเพศหญิงจำนวน 3 คำ ได้แก่ "ดิฉัน" "เดียฉัน" และ "อีฉัน" ทั้งนี้คำบุรุษสรรพนามเพศชาย "ผม" ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 เกิดจากการกลายคำไวยากรณ์ จากคำนามกลายเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย และเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มเสียง "กระ" เป็น "กระผม" เพื่อแสดงความสุภาพมากขึ้น สำหรับพูดกับผู้ที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน และเพิ่มความสุภาพมากยิ่งขึ้นโดยการประสมคำ "เกล้า" เป็น "เกล้าผม" หรือ "เกล้ากระผม" ส่วนคำว่า "ดิฉัน" ปรากฏใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-7 เป็นคำสรรพนามไม่บอกเพศใช้ได้ทั้งเพศหญิงและเพศชายเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง ในสมัยรัชกาลที่ 8 ถึงปัจจุบัน คำว่า "เดียฉัน" ปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4 หมายถึงบุรุษสรรพนามที่ 1 เพศหญิง เป็นการสูญเสียเสียงจากคำว่า "ดิฉัน" เป็น "เดียฉัน" และคำว่า "อีฉัน" เกิดจากการสร้างคำใหม่โดยวิธีการประสมคำ โดยใช้คำนำหน้านาม "อี" ประสมกับ "ฉัน" รวมเป็น "อีฉัน" เพื่อเป็นคำบุรุษสรรพนามเพศหญิง สรุปให้เห็นชัดเจนดัง Table 3

Table 3 The Development of Male and Female Personal Pronouns Across Historical Periods

สุโขทัย (Sukhothai Period)	อยุธยา-ธนบุรี (Ayutthaya - Thonburi Period)	รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-3 (Rattanakosin Period (Rama I–III))	รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-7 (Rattanakosin Period (Rama IV–VII))	รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 8 –ปัจจุบัน (Rattanakosin Period (Rama VIII–Present))
ผม (นาม) (phom) (noun)	ผม (นาม) (phom) (noun)	ผม (นาม) (phom) (noun)	ผม (phom) (pronoun) →	
			กระผม (kraphom) →	
			เกล้าผม (khiao-phom) →	
			เกล้ากระผม (khiao-kra-phom) →	
		ดิฉัน (ดิฉัน) (dichan) → →		
			เดียน (dian) → →	
			อีฉัน (อีฉัน) (e-chan) → →	

สัญลักษณ์ → หมายถึง ช่วงสมัยที่ใช้เป็นสรรพนามเพศชาย [+ชาย]
 หมายถึง ช่วงสมัยที่ใช้เป็นสรรพนามเพศหญิง [-ชาย]
 หมายถึง ช่วงสมัยที่ใช้ทั้งสรรพนามเพศชายและเพศหญิง [+ชาย]

จากผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวารภรณ์ แสงสด (Sengsod, 1989) และสิริพร หฤทัยวิญญู (Haruethaivinyoo, 2002) ซึ่งผลสรุปไปในทางเดียวกันคือคำว่า “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” เป็นคำบุรุษสรรพนามใช้แทนเพศชาย และ “ดิฉัน” “เดียน” “อีฉัน” เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ใช้แทนเพศหญิง นอกจากนี้ผลงานวิจัยของ มีชัย เอี่ยมจินดา (Iamjinda, 1991) ไม่ปรากฏหลักฐานการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศในสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี แต่ปรากฏใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศในสมัยรัตนโกสินทร์เช่นเดียวกัน

ประเด็นรูปคำบุรุษสรรพนามและรูปแปรของคำบุรุษสรรพนาม ผู้วิจัยสรุปว่า “ดิฉัน” มีรูปแปรคือ “ดีฉัน” เป็นคำเดียวกัน และ “อีฉัน” “อีฉัน” เป็นคำเดียวกันเนื่องจากมีความหมายทางการใช้เหมือนกัน ส่วน “เดียน” ผู้วิจัยสรุปเป็นคนละหน่วยคำเนื่องจากมีความหมายทางการใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ “ดิฉัน” ใช้พูดกับคนที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน ส่วน “เดียน” ใช้เมื่อพูดกับคนที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันเท่านั้น ทั้งนี้ในบทความของภาสพงศ์ ผิวพอไธ (Pewphorchai, 2003) กล่าวถึงการแปรทางเสียงของคำว่า “ดิฉัน” กับทรงสนะของคนไทย พบว่า “ดิฉัน” แปรไปเป็น “เดียน” เพราะมีลักษณะการเอื้อให้เกิดการสูญเสียเสียงและจาก “เดียน” แปรไปเป็น “ดีฉัน” ได้ ส่วนคำว่า “ดิฉัน” แปรไปเป็น “ดีฉัน” ได้ซึ่งเป็นการแปรที่เกิดจากการสูญเสียเสียง ฉ /ch/ ในพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 เป็น ฮ /h/ อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยนี้สรุปว่า “ดิฉัน” “เดียน” เป็นคนละหน่วยคำเนื่องจากมีความหมายทางการใช้แตกต่างกัน ในผลการวิจัยนี้ไม่พบคำว่า “ดีฉัน” และ “ดีฉัน” อาจเป็นคำที่ปรากฏในภาษาพูด ทั้งนี้ข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลจากเอกสารเป็นภาษาเขียน

ประเด็นการแสดงความสุภาพด้วยคำบุรุษสรรพนาม คำว่า “กระผม” กับ “ผม” ใช้ต่างกัน จากข้อมูลพบว่า “กระผม” ในสมัยรัชกาลที่ 4 ใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายเมื่อพูดกับผู้ใหญ่หรือผู้ที่เคารพนับถือเป็นคำแสดงความสุภาพอ่อนน้อมมากกว่าคำว่า “ผม” โดยคำว่า “ผม” ใช้แทนตัวผู้พูดเพศชายเมื่อพูดกับผู้ที่มีฐานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาแบบเท่ากันหรือสูงกว่า ส่วน “กระผม” ใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาแบบสูงกว่าเท่านั้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาคำว่า “ดิฉัน” กับ “ฉัน” ใช้ต่างกันจากข้อมูล “ดิฉัน” ในสมัยรัชกาลที่ 1-3 ใช้แทนตัวผู้พูดอย่างสุภาพเมื่อพูดกับคู่สนทนาที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันเท่านั้น

โดยเพศชายนิยมใช้แทนตัวเพื่อแสดงความอ่อนน้อม ในสมัยรัชกาลที่ 4-7 ปรากฏคำว่า “ดิฉัน” และ “ดิฉัน” ใช้แทนผู้พูดเพศชายหรือหญิงเพื่อแสดงความสุภาพอ่อนน้อม เมื่อพูดกับคู่สนทนาที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกันได้ ในสมัยปัจจุบันใช้ “ดิฉัน” แทนผู้พูดเพศหญิงเท่านั้นเมื่อพูดกับคู่สนทนาที่มีความสัมพันธ์แบบสูงกว่าหรือเท่าเทียมกัน ส่วนคำว่า “ฉัน” ใช้เมื่อพูดกับคู่สนทนาที่มีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันเท่านั้น แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ดิฉัน” และ “กระผม” เป็นคำที่แสดงความสุภาพมากกว่าหรือแสดงความเคารพให้เกียรติผู้ที่พูดด้วยมากกว่า “ฉัน” และ “ผม” สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2011) ศึกษาสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย 4 ถิ่น พบคำว่า “กระผม” “ดิฉัน” ปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นกลางเท่านั้น ส่วนคำว่า “ผม” และ “ฉัน” ปรากฏในภาษาไทยถิ่นกลาง ถิ่นใต้ ถิ่นเหนือ และถิ่นอีสาน แสดงให้เห็นว่า “กระผม” “ดิฉัน” เป็นคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมาตรฐานใช้ในสถานการณ์ที่แสดงความสุภาพอ่อนน้อมแบบเป็นทางการ ส่วน “ผม” “ฉัน” ปรากฏใช้เป็นคำสุภาพแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้เช่นเดียวกัน

การแสดงความสุภาพด้วยการใช้คำบุรุษสรรพนามบอกเพศ ผลการวิจัยของ สมชาย สำเนียงงาม (Samneingngam, 2001 : 229-232) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการเลือกใช้คำสรรพนามของคนไทย พบว่า คนไทยส่วนใหญ่นิยมใช้แนวคิดเรื่องสุภาพประเภทแยกตัวออกห่าง ซึ่งเป็นความสุภาพแบบหน้าด้านลบ ในการเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวผู้พูด เช่น “ผม” “กระผม” “ดิฉัน” สะท้อนถึงวัฒนธรรมการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม หากต้องการแสดงความสุภาพการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามแยกเพศเป็นกลวิธีหนึ่งที่คนไทยนิยมเลือกใช้ นอกจากนี้ความสุภาพยังมีระดับของความสุภาพอ่อนน้อมมากที่สุดเมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบสูงกว่าโดยเฉพาะผู้มียศตำแหน่งหรือมีอำนาจเหนือกว่าจะใช้ “เกล้าผม” “เกล้ากระผม” และสุภาพในระดับมากจะใช้ “กระผม” “ดิฉัน” และเมื่อพูดกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบสูงกว่าหรือเท่ากัน ในสถานการณ์ระดับสุภาพรองลงมาจะเลือกใช้ “ผม” นอกจากนี้ “กระผม” ผู้วิจัยสรุปว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มเสียง “กระ” เพื่อแสดงความสุภาพอ่อนน้อมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในหนังสือ Grammatica Linguae Thai ของสังฆราชปัลเลอรักซ์ (Pallergoix, 2007 : 97) ปรากฏสรุปคำว่า “กระผม” ซึ่งมีรูปต่างกับในปัจจุบันแต่มีความหมายเหมือนกับคำว่า “กระผม” หมายถึง คำสรรพนามบุรุษที่ 1 แทนเพศชาย ผู้วิจัยสรุปคำว่า “ผม” “กระผม” เป็นคนละคำเนื่องจากมีความหมายทางการใช้ในบริบทต่างกัน

ประเด็นกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง จากงานวิจัยนี้พบว่ามีกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง 4 วิธี ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายทางการใช้ การกลายคำไวยากรณ์ การสร้างคำ และการเปลี่ยนแปลงเสียง ในประเด็นการกลายคำไวยากรณ์ของคำนาม “ผม” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ในงานวิจัยของสุชาดา เจียพงษ์ (Jiaphong, 2010 : 224) ได้กล่าวถึงคำบุรุษสรรพนามที่กลายมาจากคำนาม โดยสรุปคำว่า “ข้า” “ผม” “หนู” “ตัว” เดิมเป็นคำนามและนำมาใช้เป็นคำบอกบุรุษด้วย กล่าวคือ กลายจากคำนามเป็นคำบุรุษสรรพนาม โดยเฉพาะคำว่า “ผม” เป็นคำสรรพนามที่เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4 กลายจากคำนามเป็นคำไวยากรณ์บอกบุรุษเพศชาย นอกจากนี้ กนกวรรณ วารีเขตต์ และวิภาส โพธิ์แพทย์ (Wareeket & Phothisath, 2013) ในบทความ เรื่อง การกลายคำไวยากรณ์ของคำนาม “ผม” ผลการวิจัยพบว่า เริ่มแรกคำว่า “ผม” ปรากฏใช้เป็นคำนามในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาได้เพิ่มหน้าที่เป็นคำบุรุษสรรพนามในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้พบว่า “ผม” ใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 เพศชาย ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพูดกับคนที่มิฐานะทางสังคมเท่าเทียมกันหรือสูงกว่า อย่างไรก็ตาม คำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิง เป็นเพียงคำระบุเพศทางความหมายเท่านั้น ไม่ใช่เพศทางไวยากรณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าได้รับอิทธิพลความคิดที่ต้องใช้คำแสดงความแตกต่างของผู้พูดด้านเพศจากวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาติดต่อกับชาวไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นปัจจัยทางวัฒนธรรม

ประเด็นปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย ผู้วิจัยสรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศ เกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยจากลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาชาติตะวันตกมีคำสรรพนามแยกเพศชายและเพศหญิง และ 2) ปัจจัยจากแนวคิดทางสังคมวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากยิ่งขึ้น มีแนวคิดจากชาติตะวันตก ที่เรียกว่าแนวคิดสตรีนิยม (feminism) (Keawthep, 1998) โดยแสดงความสุภาพให้เกียรติผู้หญิงด้วยการใช้คำบุรุษสรรพนามแยกเพศ ซึ่งเป็นมารยาททางสังคมจะไม่รวมเพศชายเข้ากลุ่มเดียวกับเพศหญิง จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าคำบุรุษสรรพนามเพศชายและเพศหญิงปรากฏใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4-7 ได้รับวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก โดยเฉพาะการยืมภาษาและแนวคิดชาติตะวันตก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ มีคำศัพท์แยกเพศ เช่น He, She และภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษามีเพศทางไวยากรณ์ (grammatical gender) เช่น เพศชาย un livre, il เพศหญิง une table, elle จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่คนในสังคมไทยเกิดแนวคิดสร้างคำบุรุษสรรพนามให้มีคำแยกเพศแทนผู้หญิงและผู้ชาย เกิดกระบวนการสร้างคำสรรพนามบอกเพศ เพื่อแสดงความสุภาพด้วย

การแยกตัวออกห่างโดยใช้คำแยกเพศของผู้พูด ดังที่ สมชาย สำเนียงงาม (Samniengngam, 2001) กล่าวถึงผู้พูดเพศชายจะเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามแทนตนเองประเภทการแยกตัวออกห่าง เพื่อเป็นการแสดงความสุภาพแบบหน้าด้านลบมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปทุมทิพย์ สีริด (Siirid, 2019) กล่าวถึงแนวพระราชดำริสิทธิสตรีในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ส่งผลให้สตรีมีสิทธิตัดสินใจเลือกดำเนินชีวิตมากขึ้น แม้ไม่ถึงขั้นเท่าเทียมกับเพศชายเพราะสังคมไทยยังอยู่ในระบบไพร่และทาส แต่นับเป็นการวางรากฐานสิทธิสตรีที่สำคัญ และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสิทธิสตรีในประเทศไทยในสมัยรัชกาลต่อมา ซึ่งผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นการแสดงสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิงโดยปรากฏคำบุรุษสรรพนามเพศชาย ในสมัยรัชกาลที่ 4 และสมัยต่อมาที่แสดงนัยความเท่าเทียมกันของสตรีอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะการศึกษา (Research Recommendations)

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นรูปคำบุรุษสรรพนามบอกเพศชาย และเพศหญิง รวมทั้งกระบวนการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศ สามารถนำผลการศึกษานี้ไปเป็นแนวทางการเขียนตำราหลักภาษาไทยในการจัดชนิดของคำบุรุษสรรพนาม และศึกษาสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบการเกิดคำบุรุษสรรพนามบอกเพศในภาษาไทย และภาษาอื่นในในตระกูลไทและศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบคำบุรุษสรรพนามที่เกี่ยวข้องกับพจน์ โดยในผลการวิจัยพบรูปคำบอกพจน์ในภาษาตระกูลไทมี 3 พจน์ ได้แก่ เอกพจน์ ทวิพจน์ และพหูพจน์ แต่คำในปัจจุบัน เช่น “เรา” สามารถใช้ได้ทั้ง 3 พจน์เพียงคำเดียว

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

บทความวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนในโครงการพัฒนาผลงานวิชาการของคณาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Boonkhajorn, K. (2017). *Novels and Thai Society 1932-1957*. Bangkok: Academic Publication Project Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Burusphat, S. (2017). *Historical Linguistics*. Nakhon Pathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia Mahidol University. (In Thai)
- Cooke, J. R. (1968). *Pronominal Reference in Thai, Burmese, and Vietnames*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Lingutics, University of California, United States of America.
- Dailynews Online. (2023). *Rieng Yue Khot*. Retrived 9 July 2022, From, <https://www.dailynews.co.th/articles/1230443/> (In Thai)
- Dokmaisod, A. (1973). *Novel Story Khamphit Khrangrek*. Bangkok: Bunnakhan. (In Thai)
- Haruethaivinyoo, S. (2002). *A Historical Study of the Personal Pronoun System in the Rattankosin Period*. Master Thesis, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Hopper, P. J., & Traugoot, E. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge.
- Intratrat, C. (1996). *Grammaticalization of Verbs into Preposition in Thai*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)

- Iamjinda, M. (1991). *The Evolution of the Personal Pronoun System From the Sukhothai Period to the Present*. Master Thesis, M.A. in Linguistics, Thammasart University, Thailand. (In Thai)
- Imsamran, B. (2006). *Observations on the Use of Masculine Pronouns by Female University Students*. Warwaln Compiles Academic Articles on the Occasion of the Retirement of Asst. Prof. Dr. Walaya Changkhwanyuen. Nakhon Pathom: Department of Thai Language, Faculty of Arts, Silpakorn University. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2007). Personal Referents in LILIT PHRALAW : A Sociolinguistics Study. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 29(Special edition), 73-89. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2010). *A Comparative Study of Personal Pronouns in the Four Thai Dialects*. Doctor Dissertation, Ph.D. in Thai Language, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2011). Society and Culture Reflected in the Use of Personal Pronouns : A Comparative Study of Personal Pronouns in the Four Thai Dialects. *Journal of Humanities Naresuan University*, 9(2), 66-89. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2013). Thai Masculine and Feminine Personal Pronouns. Pasa Sangkhom Somchai: Academic and Research Articles in Thai Language and Linguistics in Honor of Assistant Professor Dr. Somchai Samniangngan's Retirement. Bangkok: Thammasart University. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2017). Speakers' Age and Choice of First and Second Person Pronouns: A Comparative Study of Word Forms and Usage. *Wiwitwannasan Journal of Language and Culture*, 1(3), 105-130. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2021). *Foreign languages in Thai*. Phitsanulok: Kamphim. (In Thai)
- Jiaphong, S. (2025a). Figure 1 *The Process of Semantic Change of “ดิฉัน”*.
- Jiaphong, S. (2025b). Figure 2 *The Process of Grammaticalization of “ผม”*.
- Jiaphong, S. (2025c). Figure 3 *The Compounding Process of “อีนั่น” and “เกล้ากระผม”*.
- Jiaphong, S. (2025d). Figure 4 *The Process of Sound Change in “กระผม”*.
- Jiaphong, S. (2025e). Figure 5 *The Process of Sound Loss in “เตี๋ยน”*.
- Jiaphong, S. (2025f). Figure 6 *The Development of Male Personal Pronouns “ผม” “กระผม” “เกล้าผม” and “เกล้ากระผม”*.
- Jiaphong, S. (2025g). Figure 7 *The Development of Female Personal Pronoun “ดิฉัน” “เตี๋ยน” and “อีนั่น”*.
- Keawthep, K. (1998). *Women's Studies*. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)
- King Chulalongkorn, His Majesty King. (1963). *The Royal Letter of His Majesty King Mongkut*. Bangkok: Ongkarnkha Krusapa. (In Thai)
- King Mongkut, His Majesty King. (1960). *A Drama Script Talks About Hen Kae Luk*. Bangkok: Ratchadaromp. (In Thai)
- King Mongkut, His Majesty King. (1925). *A Drama Script Talks About Khadee Samkhan*. Bangkok: Ongkarnkha Krusapa. (In Thai)
- Komonmisr, K. (1961). *A Drama Script Talks About Thanaj Chawley*. Bangkok: Khurusapa.
- Li, F. K. (1977). *A Hand Book of Comparative Tai*. Honolulu: University of Hawaii.
- Nation Library of Thailand. (1987). *Note of King Rama III, Volumes 1*. Bangkok: Sahaprachapanit. (In Thai)
- Netrangsri, P. (1992). *Short Story Mae Sriruen*. Bangkok: Dookya. (In Thai)
- Prakhanphech. (1975). *A Drama Script Talks About Noi in Thasen*. Bangkok: Fine Arts Department.
- Prasitratthasin, A. (2010). *Types of Words in Thai: A Syntactic Analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Palakornkul, A. (1972). *A Socio-Linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken* Doctoral Dissertation, Ph.D. Linguistics, University of Texas, United States of America.
- Pallergoix, B. (2007). *Grammatica Linguae Thai*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Panuphong, W. (1995). *Thai Language Structure: Grammatical System*. 13th ed. Bangkok: Ramkhamhaeng University. (In Thai)

- Pewphorchai, P. (2003). Stylistic Varian of the Pronoun /di-chán/ and Thai's Attitude. *Journal of Ubon Ratchathani University*, 5(2), 69-76. (In Thai)
- Phitsanulokprachanart, P., & Khajronjarutruai, M. C. (1997). *A Drama Script Talks About Nuja*. Bangkok: Khurusapa. <https://www.finearts.go.th/performing/view/28032-บทละครพูดเรื่อง--หนูเจ้า> (In Thai)
- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011*. 2nd ed. Bangkok: Nanmeebooks. (In Thai)
- Samniengngam, S. (2001). The Selection of Thai Pronouns and the Concept of Politeness by Brown and Levinson. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 23(2), 220-242. (In Thai)
- Samniengngam, S. (2009). Self-Adress Terms in Monologues of Speakers of Diverse Gender. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 31(2), 7-25. (In Thai)
- Sengsod, W. (1989). *Personal Pronouns in Thai: A Historical Study*. Master Thesis, M.A. in Art in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Sillapasarn, U. (2003). *Thai Language Principles*. 13th ed. Bangkok: Thai Wattanapanich. (In Thai)
- Singnoi Wongwattana, U. (2022). *Thai Communicative Grammar: A Functional Linguistic Analysis from a Typological Perspective*. Phitsanulok: Naresuan University Publishing House. (In Thai)
- Siirid, P. (2019). *The Royal Initiatives on Women's Rights of King Mongkut*. Master Thesis, M.A. in Political Science, Sukhothai Thammathirat University, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- Strecker, D. (1984). *Proto –Tai Personal Pronouns*. Doctor Dissertation, Ph.D. University of Michigan, United States of America.
- Wareeket, K., & Phothipath, V. (2013). Grammaticalization of the Noun /phom/. *Vannavidas Journal*, 13(2), 196-212. (In Thai)